

О. В. МАЗУЛІН, А. О. ОСТАПЕНКО, О. С. ШПИЧАК,
О. І. ТИХОНОВ, П. А. ЛОГВІН, Г. П. СМОЙЛОВСЬКА,
Г. В. МАЗУЛІН, О. О. МАЛЮГІНА

ТЕХНОЛОГІЯ ЛІКІВ. СПИРТОМЕТРІЯ

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК

Навчально-методичний посібник

Львів
Видавець Марченко Т. В.
2024

Т 38

Навчально-методичний посібник розроблено на кафедрі фармакогнозії, фармхімії і технології ліків Запорізького державного медичного університету, кафедрі лабораторної діагностики і загальної патології ДЗ «ЗМАПО МЗ України», кафедрі промислової фармації та економіки ІПКСФ Національного фармацевтичного університету колективом авторів: проф. О. В. Мазуліним, ст. викл. А. О. Остапенко, проф. О. С. Шпичаком, О. І. Тихоновим, П. А. Логвіним, доц. Г. П. Смойловською, ст. викл. Г. В. Мазуліним, ас. О. О. Малюгіною

Затверджено Вченою радою ДЗ «Запорізька медична академія післядипломної освіти МОЗ України» (протокол № 5 від 27.10.2020 р.).

Рецензенти:

І. М. ФУШТЕЙ, проректор з наукової роботи ДЗ ЗМАПО МОЗ України, доктор медичних наук, професор.

Л. О. ОМЕЛЬЯНЧИК, доктор фармацевтичних наук, професор кафедри хімії Запорізького Національного університету.

Є. В. ГЛАДУХ, доктор фармацевтичних наук, професор кафедри промислової фармації Національного фармацевтичного університету.

Т 38 **Технологія ліків. Спиртометрія.** Навчально-методичний посібник для аспірантів, магістрантів, провізорів та лікарів-інтернів, студентів, курсантів циклів післядипломної освіти вищих фармацевтичних та медичних навчальних закладів III – IV рівнів акредитації / О.В. Мазулін, А.О. Остапенко, О.С. Шпичак, О.І. Тихонов, П.А. Логвін, Г.П. Смойловська, Г.В. Мазулін, О.О. Малюгіна. – Львів : Видавець Марченко Т. В., 2025 – 286 с.

ISBN 978-617-7937-60-8

У навчально-методичному посібнику запропоновані перспективні для впровадження методи розрахунків з розведення спирту етилового, відповідні математичні формули, які відомі або розроблені авторами та відповідні приклади корустування ними. Наведено перелік одно- і багатокomпонентних спиртових стандартних розчинів лікарських речовин, дозволених для виготовлення в Україні. Навчально-методичний посібник буде корисний для аспірантів, магістрантів, провізорів-інтернів, студентів, слухачів курсів післядипломної освіти вищих медичних та фармацевтичних навчальних закладів III–IV рівнів акредитації.

ISBN 978-617-7937-60-8

УДК 615.014(075.8):547.262

© Мазулін О. В., Остапенко А. О., Шпичак О. С., Тихонов О. І., Логвін П. А., Смойловська Г. П., Мазулін Г. В., Малюгіна О. О., 2025

© Запорізький державний медичний університет МОЗ України, ДЗ «Запорізька медична академія післядипломної освіти МОЗ України», Національний фармацевтичний університет, 2025
© ФОП Марченко Т. В., 2025

ЗМІСТ

	Стор.
Вступ	4
Етанол, спирт етиловий	5
Етанол безводний	12
Вміст етанолу (табл. 1)	13
Визначення вмісту етанолу у водно-спиртових сумішах за температурою кипіння при тиску 1011 гПа (760 мм рт. ст.) (табл. 2)	16
Визначення вмісту спирту етилового спиртомірами	17
Густина водно-спиртового розчину в залежності від відносного вмісту спирту (об/об) при температурі + 20°C (табл. 3)	18
Густина водно-спиртового розчину в залежності від відносного вмісту спирту (м/м) при температурі + 20°C (табл. 4)	20
Коефіцієнти для визначення відсоткової концентрації спирту етилового у водно-спиртовому розчині (табл. 5)	22
Маса етанолу, яка знаходиться в 1 мл спирту етилового різної концентрації (табл. 6)	27
Алкоголеметричні таблиці (табл.7)	30
Відносний вміст спирту етилового (об/об) в залежності від показання скляного спиртоміру та температури розчину (табл. 8)	40
Густина водно-спиртового розчину в залежності від температури і відносного вмісту спирту етилового (за об'ємом, об/об) (табл. 9)	87
Розведення спирту етилового до 70% концентрації при +20 °С (об'єм 1 л) (табл. 10)	106
Розведення спирту етилового до 50% концентрації при +20 °С (об'єм 1 л) (табл. 11)	108
Розведення спирту етилового до 40%, 50%, 70% концентрації при +20 °С (об'єм 1 л) (табл. 12)	110
Розведення спирту етилового до 40 % концентрації при +20 °С з	

використанням міцного спирту (% м/м) (табл. 13)	113
Розведення спирту етилового до 40 % концентрації при +20 °С (об'єм 1 л) (табл. 14)	117
Коефіцієнти для знаходження кількості води очищеної, яку необхідно взяти, щоб отримати певний об'єм спирту етилового бажаної концентрації (табл.15)	119
Коефіцієнти для знаходження кількості води очищеної, яку необхідно додати до відомого об'єму міцного спирту етилового, щоб отримати бажану концентрацію (табл. 16)	120
Коефіцієнти для знаходження об'єму води очищеної, яку необхідно додати до відомої маси спирту етилового, щоб отримати бажану концентрацію (табл. 17)	121
Коефіцієнти для знаходження об'єму води очищеної для розведення міцного спирту етилового бажаної концентрації (табл. 18)	123
Коефіцієнти для знаходження маси спирту етилового бажаної концентрації з відомого об'єму міцного спирту (табл. 19)	124
Коефіцієнти для знаходження об'єму спирту етилового бажаної концентрації з відомої маси міцного спирту (табл. 20)	125
Коефіцієнти для знаходження маси спирту етилового бажаної концентрації з відомої маси міцного спирту (табл. 21)	126
Коефіцієнти для знаходження об'єму міцного спирту етилового, щоб отримати певну масу спирту етилового бажаної концентрації (табл. 22) . .	127
Коефіцієнти для знаходження маси міцного спирту етилового, щоб отримати певну масу спирту етилового більшої концентрації (табл. 23) . .	128
Коефіцієнти перерахунку маси спирту етилового різної концентрації в 95% спирт (табл. 24)	129
Коефіцієнти перерахунку об'єму спирту етилового різної концентрації в 95% спирт (табл. 25)	131
Коефіцієнти для визначення об'єму 95% (об/об) спирту етилового з використанням певного об'єму спирту більш високої концентрації та	

знаходження кількості води очищеної для розведення (табл. 26)	133
Коефіцієнти розрахунку об'єму міцного спирту етилового для отримання певної маси слабкого спирту (табл. 27)	134
Коефіцієнти розрахунку маси міцного спирту етилового і води очищеної для отримання певного об'єму бажаної концентрації (табл. 28)	135
Коефіцієнти для розрахунку кількості (по масі або по об'єму) 95% спирту етилового і води очищеної для отримання певної маси спирту необхідної концентрації (табл. 29)	138
Коефіцієнти розрахунку об'єму спирту етилового для отримання певної маси слабкого спирту (табл. 30)	140
Об'єм етанолу і водно-спиртового розчину в 100 кг спирту етилового концентрації від 0 до 100 % (м/м) (табл. 31)	141
Об'єм етанолу і води очищеної в 100 кг водно-спиртового розчину міцністю від 0 до 100% (об/об) (табл. 32)	143
Вміст етанолу і води очищеної в 100 л водно-спиртового розчину концентрації від 0 до 100 % та величина стиснення (в л) (табл. 33)	144
Коефіцієнти для визначення маси 95% (об/об) спирту етилового з використанням певної маси спирту більш високої концентрації та знаходження маси води очищеної для розведення (табл. 34)	146
Коефіцієнти для визначення об'єму (маси) 95% (об/об) спирту етилового при використанні певного об'єму спирту різної концентрації (табл. 35) . .	147
Коефіцієнти перерахунку кількості (г) спирту етилового даної концентрації для отримання необхідного об'єму спирту бажаної концентрації (табл. 36)	149
Масові кількості (г) води очищеної та спирту етилового різної концентрації, які необхідно змішати, щоб отримати 1 кг спирту (табл. 37)	150
Коефіцієнти перерахунку маси спирту етилового різної концентрації в 95% спирт (табл. 38)	152
Коефіцієнти для розрахунку об'єму (маси) 95% спирту етилового та води очищеної для одержання певного об'єму необхідної концентрації спирту	

(табл. 39)	153
Коефіцієнти визначення кількості міцного спирту етилового та води очищеної для отримання певного об'єму 95% спирту (табл. 40)	156
Коефіцієнти для визначення об'єму 70% (об/об) спирту етилового з використанням певного об'єму спирту більш високої концентрації та знаходження маси води очищеної для розведення (табл. 41)	157
Коефіцієнти визначення кількості міцного спирту етилового за об'ємом (масою) для отримання певного об'єму більшої концентрації (табл. 42)	158
Об'єм етанолу та води очищеної в 1000 мл спирту концентрації від 0 до 100% (табл. 43)	161
Об'єм (маса) етанолу та води очищеної в 1000 г спирту етилового міцністю від 0 до 100% (об/об) (табл. 44)	164
Об'єм водно-спиртового розчину, маса (об'єм) етанолу і води очищеної в 1000 г спирту %, (м/м) (табл. 45)	166
Маса водно-спиртового розчину, маса (об'єм) етанолу і води очищеної в 1000 мл спирту % (м/м) (табл. 46)	169
Об'єм етанолу в 1 кг водно-спиртового розчину (табл. 47)	172
Масові кількості (г) води очищеної та спирту етилового концентрації 95,1 – 96,7%, які необхідно змішати, щоб отримати 1 кг спирту (табл. 48)	176
Об'ємні кількості (мл) води очищеної та спирту етилового концентрації 95,1–97,0%, які необхідно змішати, щоб отримати 1 л спирту (табл. 49)	177
Об'ємні кількості (мл) води очищеної та спирту етилового концентрації, які необхідно змішати, щоб отримати 1 л спирту (табл. 50)	179
Співвідношення між масою і об'ємом, об'ємом і масою етанолу (табл. 51)	180
Співвідношення концентрації спирту в %, (об/об) концентрації спирту в %, (м/м) та концентрації спирту в %, (м/м) концентрації спирту в %, (об/об) (табл. 52)	181
Таблиця для отримання спирту етилового різної міцності (при + 20 ⁰ С) (табл. 53)	186

Коефіцієнти перерахунку спирту етилового (в % об/об, в % м/м) різної міцності в 95% (об/об) спирт (табл. 54)	187
Визначення маси певного об'єму та об'єму певної маси спирту етилового (табл. 55)	188
Коефіцієнти для перерахунку спирту етилового (г) різної міцності (об/об) в 95% (об/об) спирт (табл. 56)	189
Коефіцієнти для визначення об'єму 40% (об/об) спирту етилового з використанням певного об'єму спирту більш високої концентрації та знаходження маси води очищеної для розведення (табл. 57)	190
Коефіцієнти для розрахунку об'єму води очищеної та об'єму (маси) отриманого спирту етилового з певного об'єму 95% (табл. 58)	191
Коефіцієнти для визначення маси 70% (об/об) спирту етилового з використанням певної маси спирту більш високої концентрації та знаходження маси води очищеної для розведення (табл. 59)	193
Коефіцієнти для визначення маси 40% (об/об) спирту етилового з використанням певної маси спирту більш високої концентрації та знаходження маси води очищеної для розведення (табл. 60)	194
Таблиця перерахунку спирту етилового (г) різної міцності в 95% спирт (табл. 61)	195
Коефіцієнти перерахунку спирту етилового %, (м/м) різної міцності за масою в 95% спирт (об/об) (в мл/г) (табл. 62)	196
Коефіцієнти для розрахунку об'єму (маси) води очищеної та об'єму отриманого спирту етилового з певної маси 95% спирту (табл. 63)	198
Коефіцієнти для визначення маси міцного спирту, щоб отримати певний об'єм слабого спирту (табл. 64)	199
Коефіцієнти визначення маси 95% спирту етилового при використанні певної маси (г) спирту різної концентрації (об/об) (табл. 65)	200
Масові та об'ємні кількості спирту етилового різної концентрації, необхідні для тримання певного об'єму 95% спирту (табл. 66)	201

Масові і об'ємні кількості спирту етилового різної концентрації, які необхідно взяти для отримання певного об'єму 90% спирту (об/об) (табл. 67)	202
Масові та об'ємні кількості спирту етилового різної концентрації, які необхідно взяти для отримання певного об'єму 70% спирту (об/об) (табл. 68)	203
Масові і об'ємні кількості спирту етилового різної концентрації, які необхідно взяти для отримання певної маси 95% спирту (об/об) (табл. 69)	204
Масові та об'ємні кількості спирту етилового різної концентрації, які необхідно взяти для отримання певної маси 90% спирту (об/об) (табл.70)	205
Масові і об'ємні кількості спирту етилового різної концентрації, які необхідно взяти для отримання певної маси 70% спирту (об/об) (табл. 71)	206
Таблиця перерахунку спирту етилового (мл) різної концентрації в 95% спирт (табл. 72)	207
Таблиця отримання певних об'ємів спирту етилового різної концентрації з 95% спирту (табл. 73)	208
Коефіцієнти перерахунку спирту етилового %, (м/м) різної міцності (об/об) в 95% спирт (об/об) (табл. 74)	209
Відповідність об'ємів (мл) спирту етилового різної концентрації масі (г) 95% спирту при температурі + 20 ⁰ С (табл. 75)	211
Відповідність об'ємів (мл) спирту етилового різної концентрації масі (г) 96% спирту при температурі + 20 ⁰ С(табл. 76)	211
Відповідність об'ємів (мл) спирту етилового різної концентрації масі (г) 96,1% спирту при температурі + 20 ⁰ С(табл. 77)	212
Відповідність об'ємів (мл) спирту етилового різної концентрації масі (г) 96,2% спирту при температурі + 20 ⁰ С (табл. 78)	212
Відповідність об'ємів (мл) спирту етилового різної концентрації масі (г) 96,3% спирту при температурі + 20 ⁰ С(табл. 79)	213
Відповідність об'ємів (мл) спирту етилового різної концентрації масі (г) 96,4% спирту при температурі + 20 ⁰ С(табл. 80)	213

Відповідність об'ємів (мл) спирту етилового різної концентрації масі (г) 96,5% спирту при температурі + 20 ⁰ С(табл. 81)	214
Відповідність об'ємів (мл) спирту етилового різної концентрації масі (г) 96,6% спирту при температурі + 20 ⁰ С(табл. 82)	214
Відповідність об'ємів (мл) спирту етилового різної концентрації масі (г) 96,7% спирту при температурі + 20 ⁰ С(табл. 83)	215
Знаходження необхідної формули для визначення кількості міцного і слабкого спирту етилового (табл. 84)	217
Певна кількість міцного спирту етилового з різною концентрацією (табл. 85)	218
Зведена таблиця формул для визначення кількості спирту етилового різної міцності (табл. 86.)	219
Умовні позначення в наведених формулах 1-32 (табл. 87)	220
Виготовлення певних об'ємів (мас) слабкого спирту з використанням міцного спирту.	221
Коефіцієнти призначені для розрахунків за формулою 9 (табл. 88)	225
Коефіцієнти призначені для розрахунків за формулою 12 (табл. 89)	228
Визначення об'ємів (мас) слабкого спирту при використанні певної кількості міцного спирту.	230
Правило змішування (“зірочки”, “хреста”).	237
Приклади способів виготовлення водно-спиртових розчинів	241
Приготування водно-спиртового розчину.	244
Коефіцієнти визначення кількості води очищеної при розведенні етанолу (табл. 90)	247
Розрахунки по розведенню спирту етилового.	248
Несумісне поєднання спирту етилового з лікарськими (допоміжними речовинами)	249
Мінімальна концентрація спирту етилового, яка забезпечує гідрофілізацію лікарських гідрофобних речовин (табл. 91)	249

Коефіцієнти збільшення об'єму водних та спиртових сумішей при додаванні до них лікарських речовин (табл. 92)	249
Коефіцієнти збільшення об'єму спиртового розчину при розчиненні лікарських речовин (табл. 93)	250
Склад спиртових розчинів, які дозволяється готувати в аптеках відповідно до НТД (табл. 94)	251
Аналіз спиртових розчинів (табл.95 – 106)	254
Контрольні питання	275
Ситуаційні задачі	276
Література	277
Зміст	278

Навчальне видання

ТЕХНОЛОГІЯ ЛІКІВ. СПИРТОМЕТРІЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

*Навчально - методичний посібник для провізорів та лікарів-інтернів,
студентів, магістрантів, аспірантів, слухачів курсів
післядипломної освіти віщих медичних та фармацевтичних навчальних
закладів III – IV рівнів акредитації*

Авторський колектив:

О. В. Мазулін, А. О. Остапенко, О. С. Шпичак, О. І. Тихонов, П. А. Логвін, Г. П.
Смойловська, Г. В. Мазулін, О. О. Малюгіна

Текст публікується в авторській редакції.

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних
несуть автори статей. Думки. Положення і висновки, висловлені авторами, не
обов'язково відображають позицію редакції.

Підписано до друку 28.10.2021 р.

Формат 60×84/16. Папір друк. № 2. Гарнітура Book Antiqua.

Умовн. друк. арк. 16,62.

Видавець Марченко Т. В.

м. Львів, 79053, Україна, Перфецького 11 А, тел.

+380503701957

e-mail: magnol06@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і
розповсюджувачів
видавничої продукції: серія ДК № 6784 від 30.05.2019 року,
видане Державним комітетом інформаційної політики,
телебачення та радіомовлення України

Надруковано у друкарні видавця ФОП Марченко Т. В.